

การอาชีวศึกษากับการพัฒนาประเทศ

Vocational Education and National Development

สมหมาย จุเรศ¹ วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย² และพิภพ วังเงิน³

Sommai Jured, Weerawat Pattanakulchai and Pipob Vachangngern

Received: October 06, 2024

Revised: December 28, 2024

Accepted: January 18, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของการอาชีวศึกษาในการพัฒนาประเทศไทย โดยวิเคราะห์ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการศึกษา พบว่า การอาชีวศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีทักษะและสมรรถนะสูงเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และการปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีถือเป็นกลไกสำคัญในการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพ สอดรับกับนโยบายที่มุ่งยกระดับคุณภาพการอาชีวศึกษาและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้วิชาชีพ บทความนี้เสนอแนวทางในการพัฒนาอาชีวศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายโดยเน้นระบบทวิภาคี การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นสมรรถนะและความร่วมมือกับสถานประกอบการ การขยายโอกาสทางการศึกษาให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามศักยภาพ การยกระดับคุณภาพให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร และการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ดิจิทัลมาใช้ เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของอาชีวศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษา เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์; Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Corresponding author, e-mail: sommai.jur@rmutr.ac.th, Tel. 065-7410664

คำสำคัญ: การอาชีวศึกษา, การพัฒนาประเทศ, บทบาท

Abstract

This academic article aimed to study the role of vocational education in the development of Thailand by analyzing its consistency with the 20-year National Strategy (2018-2037), the 13th National Economic and Social Development Plan (2023-2027), and the policies of the Ministry of Education and the Office of the Vocational Education Commission. The results of the study found that vocational education played an important role in producing and developing skilled and highly competent human resources to meet the demands of the labor market and national development, which was consistent with the direction of national development that focused on developing human potential and restructuring production towards an innovation-based economy. The dual vocational education system was an important mechanism for producing quality human resources, which was consistent with the policy that aimed to improve the quality of vocational education and increase access to vocational learning opportunities. This article proposed guidelines for developing vocational education, including: providing education in a variety of formats with an emphasis on the dual system, developing curricula and teaching processes that emphasized competence and cooperation with workplaces, expanding educational opportunities for students to choose to study according to their potential, upgrading quality to be in line with international standards, developing the potential of teachers and personnel, and using digital learning innovations to enhance the new image of vocational education and improve the quality of education. They were important forces in national development.

Keywords: Vocational Education, National Development, Role

บทนำ

วิวัฒนาการของการอาชีวศึกษาในประเทศไทยผ่านการเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มต้นเป็นโรงเรียนฝึกหัดช่างสู่การเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากรที่มีทักษะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงนี้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการศึกษา และนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานนวัตกรรม และการสร้างบุคลากรที่มีทักษะสูง การอาชีวศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถตรงตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของเทคโนโลยีดิจิทัลและอุตสาหกรรม 4.0 จุดเด่นของการพัฒนาการอาชีวศึกษาในปัจจุบัน หลักสูตรอาชีวศึกษาถูกออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าสู่กระบวนการเรียนการสอน มีการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและตลาดแรงงานได้ มีการสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษาและภาคเอกชน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติงานจริงและเข้าใจถึงความต้องการของตลาดแรงงาน เน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในอนาคต เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะด้านดิจิทัล ซึ่งมีผลกระทบของการพัฒนาการอาชีวศึกษาต่อประเทศหลายด้าน เช่น การผลิตบัณฑิตที่มีทักษะสูง ทำให้ประเทศไทยมีแรงงานที่มีคุณภาพเพียงพอต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม การผลิตบัณฑิตที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทำให้ลดปัญหาการว่างงานลง การมีแรงงานที่มีทักษะสูง ทำให้ภาคอุตสาหกรรมสามารถผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพสูงขึ้น และสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ การเข้าถึงการศึกษาอาชีวศึกษา ทำให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสในการพัฒนาตนเองและมีอาชีพที่ดี โดยทิศทางการพัฒนาการอาชีวศึกษาในอนาคต เน้นการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ และหุ่นยนต์ ผสมผสานการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น การฝึกงาน การฝึกอบรม และการเรียนออนไลน์ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคเอกชน และภาครัฐ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ สนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรและเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไป

โดยสรุปการอาชีวศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทย โดยการผลิตบุคลากรที่มีทักษะสูงเพื่อตอบสนองความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของ

ประเทศ การพัฒนาการอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความแข็งแกร่งให้กับประเทศในอนาคต

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการอาชีวศึกษา

การจัดการอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในระดับฝีมือ (ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ หรือ ปวช.) ระดับเทคนิค (ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง หรือ ปวส.) และระดับเทคโนโลยี(ระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ หรือ ทล.บ.) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาระยะยาว และการฝึกอบรมวิชาชีพซึ่งเป็นการจัดการศึกษาระยะสั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ ชุมชน ตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระ โดยในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษานั้นจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานอาชีพ ที่ได้กำหนดให้ผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีทักษะ ความรู้และความสามารถที่เข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี รวมถึงมีระบบบริหารจัดการที่มีความคล่องตัว ที่ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาอาชีวศึกษาได้อย่างกว้างขวาง การจัดการอาชีวศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ

ในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว หลักสูตรและการบริหารจัดการศึกษาตามหลักสูตรถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคน โดยต้อง ดำเนินการให้สอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ เกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ รวมทั้งมาตรฐานอาชีพตามระดับคุณวุฒิ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับคุณวุฒิมีคุณภาพทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพของประเภทวิชา สาขาวิชาและสาขางานที่ศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สังคมมีความเชื่อมั่นต่อคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษอาชีวศึกษาด้วยการจัดการอาชีวศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562)

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีภารกิจในดำเนินการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 และ

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพให้สอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นไปตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ ตลอดจนยึดโยงกับมาตรฐานอาชีพ โดยเน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพของ ผู้สำเร็จ การศึกษาให้มีสมรรถนะด้านวิชาการและด้านวิชาชีพ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และกิจนิสัยที่เหมาะสมในการทำงานตรงกับความต้องการของ ตลาดแรงงาน ชุมชน สังคม และสามารถประกอบอาชีพอิสระได้โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกระบบและวิธีการ เรียนได้อย่างเหมาะสมตาม ศักยภาพ ตามความสนใจและโอกาสของตน ส่งเสริมให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบัน สถานศึกษา หน่วยงาน สถานประกอบการและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

ในการจัดการอาชีวศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องใช้หลักสูตร และกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นสมรรถนะโดยความร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ “การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี” ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่เกิดจากข้อตกลง ระหว่างสถานศึกษา อาชีวศึกษาหรือสถาบันกับสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของ รัฐ ทั้งเรื่องการจัดหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล โดยจัดให้ผู้เรียน ใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถานศึกษา อาชีวศึกษาหรือสถาบัน และเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวมีกรอบและหลักเกณฑ์ในการ ดำเนินการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 เกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษา ทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง และระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ พ.ศ. 2562 มาตรฐานการจัดการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคี พ.ศ. 2563 รวมทั้งเกณฑ์การใช้หลักสูตร และระเบียบการจัดการศึกษา และการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562) สอดคล้องกับราตรีสวัสดิ์ ธนानันต์ (2565) กล่าวว่า จากการวิเคราะห์เรื่องบทบาทอาชีวศึกษา กับ การพัฒนาทักษะแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบ ศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ เพื่อ สังเคราะห์บทบาทของอาชีวศึกษาด้านการแรงงานสู่ การพัฒนาเมืองต้นแบบศูนย์กลางการค้า ชายแดนระหว่างประเทศผลสรุป พบว่า บทบาทอาชีวศึกษาควรจัดทำหลักสูตรระยะสั้นเพิ่มเติม 5 หลักสูตร และหลักสูตรเรียน ระดับ ปวช., ปวส. เพิ่มเติม 6 หลักสูตร

ยศพล เวณโกเศศ (2566) กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้กำหนดนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ที่มุ่งเน้นการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาที่มีสมรรถนะสูง โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทาง “เรียนดี มีความสุข” ของกระทรวงศึกษาธิการ และได้รับการขับเคลื่อนผ่านแนวคิด “OVEC ONE Team” ที่เน้นการทำงานร่วมกันอย่างมีเอกภาพ นโยบาย “8 วาระงานพัฒนาอาชีวฯ (8 Agenda)” ได้รับการพัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์นโยบายและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญหลายด้าน อาทิ การส่งเสริมการเรียนรู้แบบทุกที่ทุกเวลา การพัฒนาทักษะวิชาชีพ การยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา การพัฒนาระบบเทียบระดับการศึกษา และคลังหน่วยกิต การพัฒนาทักษะภาษา การสร้างช่างชุมชน การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร และการเสริมสร้างภาพลักษณ์อาชีวศึกษาการดำเนินการตามนโยบายนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หน่วยงานในสังกัด และภาคีเครือข่าย อันจะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพของกำลังคนอาชีวศึกษาให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ การดำเนินการตามนโยบายนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการอาชีวศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยในระยะยาว

ผู้เขียนสรุปได้ว่า การจัดการอาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพเพื่อพัฒนากำลังคนในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและชุมชน การจัดการอาชีวศึกษาจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานอาชีพที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากสถานประกอบการในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษาแบบทวิภาคี ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายสำคัญในการพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสูงเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์

และการปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม ในบริบทนี้การอาชีวศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีทักษะและสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ได้กำหนดรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระบบทวิภาคี ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ

นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ยิ่งเน้นย้ำความสำคัญของการผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาที่มีสมรรถนะสูง การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาวิชาชีพ และการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อยกระดับคุณภาพการอาชีวศึกษา ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อค้นหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเตรียมความพร้อมกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและทิศทางการพัฒนาประเทศ อันจะนำไปสู่การยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในเวทีโลก ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) สรุปลงในภาพรวมได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ด้วยกลไกยุทธศาสตร์ด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน มีการขึ้นนำการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ มุ่งเน้นการยกระดับอาชีพและกลุ่มอาชีพ ได้แก่ 1) การเกษตรสร้างมูลค่า 2) อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต 3) ความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว 4) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงไทย เชื่อมโลก 5) พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่ และยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ตลอดช่วงชีวิต ควบคู่กับการปฏิรูประบบการศึกษาทั้ง ในส่วนของการปรับเปลี่ยน ค่านิยม วัฒนธรรม และการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) สรุปลงในภาพรวมได้เชื่อมโยงแนวทางการพัฒนาจากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 สู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เพื่อพลิกโฉมประเทศไทยสู่ “สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน” ที่สำคัญคือ การปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม และการเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืนหมุดหมายที่กำหนดมีความชัดเจนในด้านเศรษฐกิจ กลุ่มอาชีพ และแนวทางในการพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคตให้ความสำคัญกับคนซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการ

ขับเคลื่อน การพัฒนาประเทศ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

3. พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 กำหนดรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาตามมาตรา 8 การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดได้โดยรูปแบบกำหนดรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษา 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาระบบทวิภาคี โดยเน้นที่การศึกษาระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการผสมผสานการเรียนรู้ในสถาบันและการฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการ เพื่อผลิตและพัฒนาากำลังคนที่มีทักษะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและสามารถทำงานได้จริง มาตรา 9 การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพตามมาตรา 6 มาตรา 7 และมาตรา 8 ให้จัดตาม หลักสูตรที่คณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนด 3 ระดับหลัก ได้แก่ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ, ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และปริญญาตรีสายเทคโนโลยี นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้มีหลักสูตรพิเศษเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะทางหรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของตลาดแรงงาน (ราชกิจจานุเบกษา, 2551)

4. นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ พลตำรวจเอก เพิ่มพูน ชิดชอบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดนโยบายเน้นการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศและการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชีวิต เรียนดีมีความสุข จับมือไว้แล้วไปด้วยกัน กลยุทธ์ลดภาระครูและบุคลากรทางการศึกษาลดภาระนักเรียนและผู้ปกครอง โดยนโยบายที่สอดคล้องและตรงตามบทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในกลยุทธ์ลดภาระนักเรียนและผู้ปกครอง ข้อ 6 มีรายได้ระหว่างเรียน จบแล้วมีงานทำ (Learn to Earn) 6.1 การจัดการอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ต่อเนื่อง) เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาสมรรถนะกำลังคนระดับเทคนิค โดยมุ่งเน้นการผลิตและพัฒนากำลังคนในสาขา ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ตรงความต้องการของตลาดแรงงาน สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ และกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ ด้วยความร่วมมืออย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องกับภาคประกอบการ องค์กรวิชาชีพ และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นรูปแบบการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อสร้างทักษะอาชีพและทักษะชีวิต ให้ผู้สำเร็จการศึกษา อาชีวศึกษามีความพร้อมในการเข้าสู่อาชีพได้ทันต่อความต้องการกำลังคนของประเทศ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข 6.2 จัดหาเงินกองทุน เพิ่มนักเรียนสายอาชีวศึกษา นำเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยประสานกับกระทรวงแรงงาน เพื่อให้ นักเรียนนักศึกษาที่จบมา มีตลาดรองรับสามารถประกอบอาชีพได้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ 6.3 จัดให้มีการเชื่อมโยงหลักสูตรของ

สายอาชีวศึกษากับมาตรฐานวิชาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นการเสริมศักยภาพ แก่ผู้เรียน (Upskill) หรือเพิ่มพูนทักษะใหม่ (Reskill) โดยได้รับการรับรองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ และผู้เรียนจะได้รับใบประกาศนียบัตรตามสมรรถนะอาชีพ เพื่อนำไปใช้ประกอบการสมัครงานและการขอขึ้นเงินเดือน และการประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้ผู้เรียนอาจเป็นผู้ที่อยู่ในระบบการศึกษาหรือนอกระบบการศึกษาก็ได้ 6.4 จัดให้มีการอบรมอาชีพเสริมในชุมชน เพื่อเป็นการเสริมสร้างทักษะใหม่ (New Skill) เพิ่มสมรรถนะ (Upskill) หรือทบทวนทักษะ (Reskill) ให้แก่ผู้เรียนและประชาชนทั่วไป เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างประปา ช่างแอร์ การค้าขาย การเกษตร ฯลฯ เพื่อเป็นเครื่องมือในการช่วยผู้เรียนและประชาชนลดรายจ่ายในครัวเรือน และอาจสร้างเป็นอาชีพเสริมให้แก่ครอบครัวได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567)

5. นโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 มีใจความสำคัญ คือ วิสัยทัศน์และพันธกิจของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 วิสัยทัศน์ (Vision) ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา สมรรถนะสูง เพื่อการพัฒนาประเทศ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้พันธกิจ (Mission) 1) ผลิตและพัฒนากำลังคนสายอาชีพ ให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพและสมรรถนะสูง ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ 2) เพิ่มโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงระบบการเรียนรู้ วิชาชีพ ด้วยรูปแบบวิธีการที่ยืดหยุ่น หลากหลาย ตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพของคนทุกช่วงวัย 3) เสริมสร้างและขยายภาคีเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการระดมทรัพยากร และยกระดับคุณภาพการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ 4) ยกระดับคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ให้มีความทันสมัย ตอบโจทย์การศึกษาแห่งอนาคต และเชื่อมโยงกับมาตรฐานอาชีพหรือมาตรฐานการปฏิบัติงานทั้งในระดับชาติและระดับสากล 5) ส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพครูและบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะสูงขึ้น 6) พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล แนวคิดการพัฒนาอาชีวศึกษาเน้นการส่งเสริมศักยภาพ บุคลากรและยกระดับคุณภาพผู้เรียน โดยมุ่งสู่การเรียนรู้อาชีวศึกษาทุกที่ทุกเวลา พัฒนาทักษะ วิชาชีพ และลดภาระผู้เรียน ผู้ปกครอง ยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา สร้างช่างชุมชน พัฒนาทักษะภาษา และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้อาชีวศึกษา โดยมีแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกับนโยบาย 8 วาระงานพัฒนาอาชีวะ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะ ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง (สำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2566)

บทสรุป

การอาชีวศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนากำลังคนที่มีทักษะและสมรรถนะสูงเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และการปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีถือเป็นกลไกสำคัญในการผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่มุ่งยกระดับคุณภาพการอาชีวศึกษาและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการเรียนรู้วิชาชีพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

องค์ความรู้ใหม่

จากข้อมูลสามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาอาชีวศึกษาโดยสามารถจัดการในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การศึกษาในระบบ นอกกระบบ และระบบทวิภาคีโดยเน้นการจัดการศึกษาในระบบทวิภาคีเป็นสำคัญ การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นไปที่การสร้างสมรรถนะ โดยมีความร่วมมือกับสถานประกอบการและภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีทักษะและความรู้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ควรขยายโอกาสทางการศึกษาในด้านอาชีวศึกษาให้กว้างขวางมากขึ้น โดยให้ผู้เรียนสามารถเลือกกระบวนและวิธีการเรียนได้ตามศักยภาพและความสนใจของตนเอง นอกจากนี้ ยังควรส่งเสริมความร่วมมือในการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่วนของการยกระดับคุณภาพอาชีวศึกษา ควรพัฒนาทักษะวิชาชีพให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ลดภาระของผู้เรียน พัฒนาระบบการเทียบโอนหน่วยกิต พัฒนาทักษะทางภาษา ส่งเสริมการสร้างช่างชุมชน และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการนอกจากนี้ ยังควรพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรในอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะสูง พร้อมกับการนำนวัตกรรมการเรียนรู้ด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของอาชีวศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษาในยุคปัจจุบันและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567-2568. เข้าถึงได้จาก <https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-fiscal-year-2024/>

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). (พฤศจิกายน 1, 2565).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง, หน้า 1-149.

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. (มีนาคม 5, 2551). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 ตอนที่ 43 ก, หน้า 1-24.

ยศพล เวณโกเศศ. (2566). การเดินทางสู่ความเป็นเลิศของอาชีวศึกษาการสำนันโยบายที่ยั่งยืนที่มุ่งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาประเทศ. วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางการอาชีวศึกษา, 7(2), 1-2.

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580). (ตุลาคม 13, 2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 8-9.

ราตรีสวัสดิ์ ธนนันต์. (2565). บทบาทอาชีวศึกษากับการพัฒนาทักษะแรงงานสู่การพัฒนาเมืองต้นแบบ ศูนย์กลางการค้าชายแดนระหว่างประเทศ. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 13(2), 287-302.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2562). แนวทางการปฏิบัติการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีตาม ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2566). นโยบายพัฒนาอาชีวศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.vec.go.th/ข่าว/ภารกิจสอศ/รายละเอียดภารกิจสอศ/tabid/6368/ArticleId/41687/language/th-TH/41687.aspx>

